

Bij de overige militairen die wèl van de nieuwe documenten vernamen (in het Algemeen Hoofdkwartier raakte het voornaamste uit de inhoud spoedig bekend) werd de al bestaande neiging versterkt om zo stringent mogelijke voorzorgsmaatregelen te laten nemen. Maar waarlijk: de commandant Vesting Holland en de garnizoenscommandanten in steden als Rotterdam, Amsterdam en Leiden hadden geen aansporing nodig. Voor hen was de Vijfde Colonne een onbetwistbare realiteit. Militairen en burgers infecteerden elkaar met berichten, het ene nog alarmerender dan het andere. Om de Vijfde Colonne haar bewegingsvrijheid te ontnemen werd het op zaterdag 11 mei in Den Haag verboden, 's avonds na half negen op straat te zijn.¹ 's Middags hadden er auto's rondgeraasd met karabijnen uit de portieren, overal in de stad stonden agenten met de revolver in de vuist: 'Handen op, anders krijg je een kogel in je donder!'² Menigeen die op Pinksterzondag in Den Haag naar de kerk wilde gaan ('er waren weinig mensen'), moest er met de handen in de lucht heen lopen.³ Op elk kruispunt bevonden zich militaire wachtposten die de papieren van voorbijgangers nauwkeurig controleerden: een wandeling die normaal tien minuten in beslag nam, duurde nu één of twee uur. 'Toen ik', aldus Dijkhoorn, 'met mijn auto van het departement van economische zaken naar het Plein reed, werd ik wel dertig keer aangehouden, niettegenstaande er twee chauffeurs van de militaire politie op mijn auto zaten en de vlag van de minister van defensie voorop stond'⁴ – dat laatste leek natuurlijk extra verdacht: was dit niet de meest perfecte bescherming die een Vijfde Colonnist zich kon wensen?

Gerucht na gerucht verspreidde zich met onbegrijpelijke snelheid. 'Daar lopen enige opgewonden burgers' (Tilburg, 11 mei)

'Wat is er?'

'Heeft u het al gehoord? Italië heeft aan Duitsland de oorlog verklaard!'

'Wie zegt dat?'

'ANP in de radio, die meneer heeft het gehoord.'⁵

We geloven er nog niets van. Ik moet er meer van weten:

'U bent die meneer die het in de radio gehoord heeft?'

'Neen, ik niet. Dat was een dame die daar woont.'

¹ *Het Vaderland*, 12 mei 1940. ² A. van Boven (ps. van A. van de Kamp): *Jan Jansen in bezet gebied. Oorlogsdagboek van een ambtenaar (11 mei 1940) (1946)*, p. 6.

³ A.v., 12 mei 1940; H. Mees: *Mijn oorlogsdagboek, 10 mei 1940–8 mei 1945 (12 mei 1940) (1945)*, p. 9. ⁴ Getuige A. Q. H. Dijkhoorn, *Enq.*, dl. VIII c, p. 29. ⁵ Die

ochtend was om kwart voor twaalf het bericht omgeroepen dat koningin Wilhelmina in een telegram een beroep op de koning van Italië gedaan had om zijn invloed ten gunste van Nederland aan te wenden. (*Vrij!*, p. 31).